

listopad 2009

Recenze knihy Carol M. Swainové (ed.): „Debating Immigration“

Matouš Bořkovec

Abstrakt:

Recenze přibližuje sborník textů „Debating Immigration“ sestavený americkou politoložkou Carol M. Swainovou z Vanderbilt University v Tennessee. Styčným bodem všech esejů v knize je snaha postihnout významné rysy veřejné diskuse o imigraci v USA a částečně také v Evropě.

Autoři jednotlivých příspěvků v této publikaci jsou pracovníky amerických univerzit nebo výzkumných ústavů, jejich odborné zaměření sahá od práva, politologie a sociologie po demografii a ekonomii. Kniha je rozdělena do pěti hlavních bloků, z nichž každý nahlíží na debatu o imigraci z pohledu jiného oboru nebo teoretického přístupu: filosofie a náboženství, práva, ekonomie a demografie, problematiky rasy a ideje kosmopolitismu. Závěrečné shrnutí a vyústění publikace napsal profesor sociologie z Harvardské univerzity Nathan Glazer.

Cílem knihy je podle Carol M. Swainové podívat se z perspektiv odlišných oborů i postojů na veřejnou diskusi o migraci v USA. Tato debata, přestože v podstatě probíhá už velmi dlouho, nemá podle mnoha pozorovatelů uspokojivé výsledky, ať už v podobě konzistentní a účinné politiky nebo jasně formulované filosofie přístupu k imigrantům. Editorka dala dohromady příspěvky, v nichž se autoři snaží vznášet méně časté, zato ale možná velmi podstatné otázky dotýkající se tématu imigrace, ve snaze přispět k posunutí veřejné diskuse ze zaběhnutých kolejí.

V jasné formulaci těchto neotřelých otázek je možné vidět hlavní kvality knihy. (Jednotlivé příspěvky mají totiž spíše formu obecně zaměřeného eseje, zatímco detailní rozpracování témat, která otevírají, by zabralo víc prostoru.)

Hned první esej profesora práva z Yale University Petera H. Schucka se zabývá otázkou, co je příčinou zjevného nesouladu mezi postoji veřejnosti k problematice imigrace a výsledky imigrační politiky. Autor nejdřív schematicky rozděluje postoje k imigraci na restriktivní (snaha o snížení nebo alespoň nezvyšování počtu přistěhovalců), a expanzionistický (snaha o zvýšení počtu přistěhovalců nehlédě na jejich pobytový status). Na průzkumech veřejného mínění ukazuje, že veřejnost v USA je - a od počátku nové imigrační vlny v 60. letech vždy byla - restriktivní. Oproti tomu reálným výsledkem politiky (nehledě na to, jaká je politická rétorika) je expanze imigrace. Tento jev nazývá „politické odloučení“ (political disconnect) a tvrdí, že se objevuje i v dalších oblastech veřejné politiky, je přirozený a ne vždy škodlivý a je způsobený zejména tím, že politické

a úřednické elity mají odlišný postoj, než veřejnost obecně. Političtí ekonomové migrace a valná většina právníků zabývajících se imigrací mají podle něj expanzionistický postoj. Tvrdí, že elity mohou mít lépe informovaný, dlouhodobější a širší pohled na to, co je a není ve veřejném zájmu, a vedoucí role elit zde je pravděpodobně přínosem. Zároveň ti, kteří na imigraci pravděpodobně nejvíc doplácí a jsou jejími největšími odpůrci – zejména nekvalifikovaní pracovníci s nižším vzděláním – mají nižší politickou participaci a jsou hůře organizovaní než ostatní. Pro voliče také není imigrace příliš podstatným tématem – jak Schuck uvádí, pouze 3 % Američanů ji roku 2006 uvedly jako nejzávažnější problém, jemuž čelí jejich komunita. Výslednou politiku potom utvářejí úředníci a elity. Peter H. Schuck tak přichází s tvrzením, že v určitém bodě může širší „politického odloučení“ přesáhnout mez veřejné pasivity a indiference a vést k zásadní změně politiky. Taková změna ale může být poměrně násilná, protože vznikla z důvodu ztráty legitimacy v důsledku „politického odloučení“. Proto by se měly podle Petera H. Schucka elity tímto rozporem zabývat a usilovat o větší legitimitu imigrační politiky.

Následující esej Elizabeth F. Cohenové se věnuje americkému pojetí občanství a otázce, proč nemá země imigrantů po tolika letech přijímání přistěhovalců jasně definovanou filosofii přistěhovalectví. Tvrdí, že Američané jsou historicky paradoxně k přistěhovalectví nevnímaví a jejich pojetí občanství se vyvinulo spíše v opozici k „vnitřním“ bezprávným – zejména černochům a indiánům – vnímaným jako odlišnější než přistěhovalci, kteří byli po dlouhou dobu téměř výlučně evropského původu. Tím vlastně Cohenová souzní se slavným tvrzením Samuela Huntingtona z knihy „Who Are We?“, že nikdy nebylo cílem Američanů vytvořit národ definovaný a stále znovu redefinovaný kontinuální imigrací. V závěru ale Cohenová říká, že Huntington odpověděl pouze na otázku „Kým jsme byli?“ a my (Američané) musíme odpovědět na otázku „Kým chceme být?“. Argumentuje tím pro kosmopolitnější chápání občanství a proměnu sebepojetí Američanů směrem k národu, který je opravdu tvořený přistěhovalectvím, ať už odkudkoliv.

Další dva příspěvky se věnují etickému rozměru přistěhovalectví. První esej, jejímž autorem je James R. Edwards, Jr., usiluje o protestantský výklad přistěhovalectví. Na rozdíl od mnoha katolíků, kteří akcentují univerzalizmus a péči o příchozí jako hlavní křesťanský postoj k imigraci (Edwards ho nazývá „brotherhood of mankind“), autor klade důraz na povinnost státní moci chránit své poddané a na zvláštní závazky, které máme vůči svým nejbližším i vůči ostatním členům své politické komunity. Pokud imigrace negativně ovlivňuje členy naší komunity a zejména pokud narušuje její jednotu, společnou soudržnost a sdílenou kulturu, její podpora nebo tolerance ze strany vlády je podle Edwardse nemorální.

K podobným závěrům dochází také autor druhého příspěvku o etickém rozměru imigrace Stephen Macedo. Klade proti sobě dva etické principy – kosmopolitismus, který po nás žádá humanitární péči o všechny lidi na planetě – a „občanské závazky“ (civic obligations), které od nás vyžadují snahu o „distributivní spravedlnost“ (distributive justice) v rámci naší politické komunity. Neexistuje podle něj nic jako požadavek distributivní spravedlnosti pro všechny lidi na Zemi, protože tento požadavek vychází z existence společné vlády (collective self-governance) v rámci jedné politické entity. Pro imigrační politiku z toho ale autor nevyvozuje příliš restriktivní dopady. Tvrdí, že imigrace musí být podmíněna dbáním na ochranu zájmů chudých Američanů, pro které by mohla být nejvíce ohrožující.

Zajímavý vhled do principů migrační politiky přináší také článek Lindy Bosniak o dvou soupeřících přístupech k problematice neregulární migrace. Autorka rozděluje politiku související s neregulárním přistěhovalectvím na „imigrační politiku“ (immigration policy) – kam spadají všechny otázky související s tím, kdo a jak smí překročit hranici – a „cizineckou politiku“ (alienage policy) – kam patří otázky související se samotným statutem migranta, jeho právy a jeho přístupem ke službám a benefitům. Velmi důležitá otázka, které se ale podle autorky nedostává dostatečné pozornosti, je otázka vzájemného vztahu obou těchto oblastí. Někteří politici chtějí vystavět mezi oběma oblastmi co největší zeď. „Jurisdikce hranice“ (border jurisdiction) má být podle nich úzká a má působit jen v oblastech souvisejících s překračováním hranice. Neregulární migrant v takovém případě například může vlastnit řidičský průkaz, jeho děti mohou chodit do školy a on (ona) má přístup ke zdravotnickým a jiným službám bez toho, aby byl zjišťován jeho (její) pobytový status. Jiní politici chtějí naopak podle Lindy Bosniak tuto zeď co nejvíc zbourat a „jurisdikce hranice“ má podle nich zasahovat do mnoha oblastí života migrantu. Migrant potom nemá přístup k jednotlivým službám bez toho, aby byl kontrolován jeho pobytový status a hrozila mu deportace. Oba principy mají podle autorky závažné argumenty na své straně, ale jejich střetávání vede k velké nekonzistenci migrační politiky. Příspěvek tak mimo tohoto rozporu i nepřímo ukazuje často naprosto odlišné a vykonstruované obsahy pojmu „nelegální migrant“.

Autoři textu „Dobří sousedé a dobří občané“ (Good neighbours and good citizens) Noah Pickus a Peter Skerry naopak zpochybňují důležitost rozlišování mezi tzv. legálními a tzv. nelegálními přistěhovalci pokud jde o celkový přístup společnosti k nim. Z průzkumů veřejného mínění podle autorů vyplývá, že Američanům záleží nejen na tom, aby byli přistěhovalci dobří občané (tedy legálně pobývající, platící daně, apod.), ale zejména aby byli dobří sousedé (ve smyslu, aby neobtěžovali hlukem a nepořádkem, aby s nimi bylo možné běžně komunikovat, neuzavírali se do sebe, posílali své děti do školy atd.). Autoři proto propagují zavádění „programů pro rezidenty“ (Residency Programs), které by podrobněji sledovaly chování imigrantů a za úspěšné plnění podmínek, jakými jsou zaměstnání, placení daní, studium jazyka, účast na veřejném a komunálním dění, řádná péče o děti apod., by se jim dostávalo přístupu k veřejným výhodám, delšímu povolení k pobytu a případně nakonec i občanství.

Pouze dvě poslední kapitoly knihy se věnují Evropě. V dosti schematickém a zjednodušujícím textu „The Free Economy and the Jacobin State“ se Randall Hansen zabývá odlišností amerického a evropského přístupu k imigrantům. Hlavní rozdíly vidí na jedné straně v přístupu imigrantů k sociálním benefitům a v jejich vyšší míře nezaměstnanosti v Evropě a na druhé straně ve snahách o jejich integraci, která je v různých evropských státech velmi odlišná. Za příklad dobrého postupu v integraci imigrantů klade Hansen Francii, která na rozdíl od USA nebo i Velké Británie nepoužívá přístup „laissez-faire“, ale aktivně dává imigrantům najevo, co po nich požaduje, ať už jde o znalosti jazyka a historie nebo respektování sekulárního veřejného prostoru bez náboženských symbolů. Na průzkumech postojů muslimů žijících v různých zemích Evropy a v USA autor dokazuje, že jejich vztah k západní společnosti, státu a demokracii je ve Francii nejvíce kladný. Správnou cestou k integraci přistěhovalců je tak podle něj co největší zapojení do pracovního procesu, zamítnutí sociálních dávek a sekulární stát, který trvá na jasných pravidlech, jež musí všichni imigranti přijmout.

Poslední kapitola srovnává evropské státy podle jejich pravidel pro naturalizaci. Autor Marc M. Howard vytvořil bodový způsob hodnocení pravidel pro naturalizaci a sestavil škálu západoevropských zemí od nejvíce restriktivních po nejvíce liberální. Od osmdesátých let podle něj došlo v Evropě z tohoto hlediska pouze k větší liberalizaci (nejvíc v Německu, také v Holandsku, Portugalsku a Finsku) a u ostatních zemí se situace nezměnila. Autor hledal příčinu této liberalizace a dospěl k tomu, že se odehrála ve všech restriktivních státech s výjimkou těch, ve kterých existuje silná podpora pro konzervativně populistické až ultrapravicové strany. Zejména zmiňuje Rakousko, Dánsko a Itálii jako příklady zemí, kde tyto politické síly liberalizaci v přístupu k občanství znemožnily. Dochází také k širšímu závěru (který se shoduje s pohledem Petera H. Schucka z prvního eseje), že v podstatě veškeré liberalizační kroky týkající se imigrace, přicházejí z prostředí elit, zatímco mobilizaci občanů k tomu, aby vzniklo určité „grass-roots“ lidové hnutí, dokážou provést pouze odpůrci imigrace. Zastánci liberalizace by se proto podle něj měli více zabývat legitimitou a voličskou podporou svých kroků, aby ultrapravicové strany nemohly získávat hlasy tvrzením, že jen ony představují legitimní, demokratické, opravdu lidové síly.

Takřka všechny příspěvky v této knize obsahují silný argument, který je možné dobře sledovat, a přestože nemusíme s autorem příspěvku souhlasit, nalezneme zde podněty k novému směřování úvah o migraci. Další rozpracování nastíněných témat je však třeba hledat jinde. Texty věnující se Evropě působí příliš zjednodušeně, ale svým odstupem a jasnou tezí mohou být pro čtenáře také inspirativní. Základní cíl podívat se na debatu o imigraci v USA z nadhledu a upozornit na perspektivy, které její účastníci nemusí vidět, kniha splňuje výborně. Podobná publikace zaměřená na Evropskou unii a na diskuse nad společnou imigrační politikou by byla pro evropské čtenáře velmi cenná.

Carol M. Swain (ed.), „Debating Immigration“, Cambridge University Press, New York 2007

O autorovi:

Matouš Bořkovec studuje západoevropská studia na Fakultě sociálních věd UK.